

Citrusfrukter

Citrusfrukter växer i fler än 130 länder och här i Sverige är det många som förknippar julen med clementiner och apelsiner. Den citrusfrukt som odlas allra mest är just apelsiner. Men färgen avslöjar inte alltid om frukten är mogen.

Apelsinen kom till Europa från Kina under 1400-talet och namnet betyder "äpple från Kina". Idag odlas apelsiner i subtropiska och tropiska trakter världen över men i tropikernas konstanta värme förblir fruktskalet ofta grönt, även när frukten är mogen. Den orangea färg vi förknippar med mogna apelsiner ges av karotenoider som blir synliga först när klorofyllet bryts ner i samband med höstens ankomst, då nätterna blir kallare.

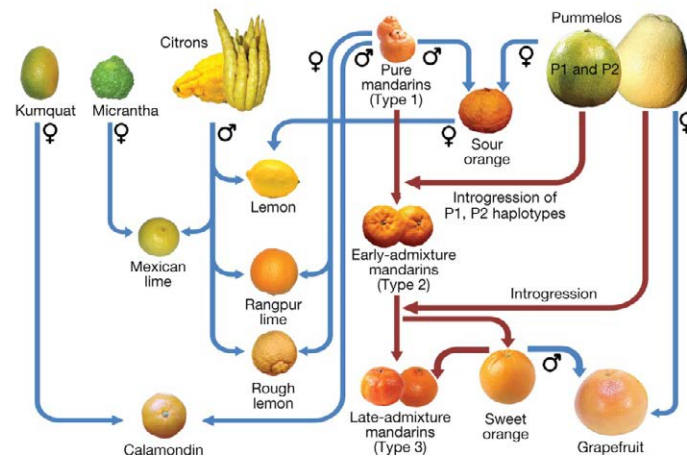
Hur rött blodapelsiners fruktkött blir beror också på om nattetemperaturen är tillräckligt låg där frukten odlas. I det här fallet eftersom blodapelsiner har ett köldb beroende genetiskt element i sitt genom som indirekt påverkar bildningen av röda antocyaninpigment. På Sicilien är odlingsförhållandena för blodapelsiner optimala.

Blodgrapefrukternas fruktkött får sin röda färg från karotenoiden lykopen, som också finns i tomater, och här utvecklas färgen bäst vid långa perioder av värme.

Språkskillnader

Grapefrukt heter *pomelo* på spanska och på engelska heter citron *lemon* och suckatcitron *citron*. *Grape* är det engelska ordet för vindruva men *grapefruit* betyder grapefrukt. Hos grapefrukten sitter blommorna och senare frukterna tillsammans i klasar och kanske är det därför frukten fått sitt namn. Hos andra citrusfrukter sitter blommorna ensamma eller några få tillsammans.

Orangeri används idag för att beskriva ett växthus som är svalt men frostfritt på vintern, ett så kallat kallväxthus, men från början betydde ordet apelsinväxthus.

Släktskap mellan några citrusfrukter. De fem ursprungliga arterna visas längst upp. Blå linjer representerar enkla korsningar mellan två föräldragenotyper, medan röda linjer representerar mer komplexa korsningar med flera individer, generationer och/eller återkorsningar.

Källa: Wu, G.A. m.fl. (2018). Genomics of the origin and evolution of Citrus. Nature 554, s. 311–316. CC BY 4.0

👋 Vem är släkt med vem?

Titta på släktskapsschemat ovan och fundera över hur nära några olika citrusfrukter är besläktade. Kan släktskapet anas genom att jämföra egenskaper som storlek och färg?

Dagens odlade citrusfrukter härstammar framför allt från tre arter (på engelska inom citationstecken):

- *Citrus medica* eller suckatcitron: "citrons"
- *Citrus reticulata* eller småcitrus: "pure mandarins"
- *Citrus pummelos* eller pompelmus (säljs ofta som pomelo): "pummelos"

Förenklat kan man säga att:

- grapefrukt är en korsning mellan pompelmus och apelsin ("sweet orange").
- apelsin och pomerans ("sour orange") är båda en korsning mellan pompelmus och småcitrus.
- citron ("lemon") är en korsning mellan suckatcitron och pomerans ("sour orange").

Det svenska namnet på *Citrus reticulata* är "småcitrus" (inte mandarin) men i livsmedelsbutiker används "småcitrus" ofta som ett samlingsnamn på alla mindre citrusfrukter, som clementin, satsuma och så vidare. Dessa är hybrider med inslag av andra citrusarter än *Citrus reticulata*.

Citrusfrukternas skal är läderartat och prickigt av oljekörtlar. Från skalet på citrusfrukten bergamott utvinns den gula bergamottoljan, som bland annat ger smak i teet Earl Grey.

December 2020

Måndag Tisdag Onsdag torsdag Fredag Lördag Söndag

v. 49

30	Oskar, Ossian 1	Beata, Beatrice 2	Lydia 3	Barbara, Barbro 4	Sven 5	Nikolaus, Niklas 6
----	-----------------	-------------------	---------	-------------------	--------	--------------------

v. 50

Angela, Angelika 7	Virginia 8	Anna 9	Malena, Malin 10	Daniel, Daniela 11	Alexander, Alexis 12	Lucia 13
			Nobeldagen 			Luciadagen 3:e advent

v. 51

Sten, Sixten 14	Gottfrid 15	Assar 16	Stig 17	Abraham 18	Isak 19	Israel, Moses 20
						4:e advent

v. 52

Tomas 21	Natanael, Jonatan 22	Adam 23	Eva 24	Juldagen 25	Stefan, Staffan 26	Johannes, Johan 27
Vintersolståndet 		Drottningens födelsedag 	Julafton 	Juldagen 	Anmandag jul 	

v. 53

Benjamin 28	Natalia, Natalie 29	Abel, Set 30	Sylvester 31	1	2	3
Vämlösa barns dag			Nyårsafton 			

Odla citrus på olika sätt

Hur påverkas citrusplantor av att växa i en sluten glasburk jämfört med i kruka? Välj ut några kärnor från en citrusfrukt och stoppa dem i krukor med fuktig jord. Trä en mindre, genomskinlig plastpåse över varje kruka och vänta tills plantorna kommit upp några centimeter. Ta sedan bort plastpåsen och plantera om en eller två av plantorna i en glasburk med jord i botten och sätt på locket. Låt de resterande växa vidare i krukorna, i samma fönster som glasburken.

Jämför växterna i det slutna ekosystemet med plantorna i krukor under några veckor eller månader. Notera till exempel hur ofta krukorna behöver vattnas och fundera över hur plantorna i burken klarar sig utan tillskott av vatten. Hur snabbt växer plantorna i de olika miljöerna? Jämför längd och bladens antal och storlek. Skiljer sig temperaturen i de båda miljöerna?

Citronplanta i en sluten burk.

